SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 5
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

ALOHIDA TA’LIM EHTIYOJLARI BO‘LGAN O‘QUVCHILARNING INDIVIDUAL RIVOJLANISH TRAEKTORIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Abduraxmanova Dildora Davronjonovna

Osiyo xalqaro universiteti MM 9-P-26-guruh magistranti

abdurahmanovadildora61@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur tezisda alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilarning individual rivojlanish traektoriyalarini shakllantirishning pedagogik asoslari yoritilgan. Ta’lim jarayonida o‘quvchilarning individual imkoniyatlari, qobiliyatlari, ehtiyojlari va rivojlanish xususiyatlarini hisobga olishning ahamiyati asoslangan. Shuningdek, individual ta’lim dasturlarini ishlab chiqish, pedagogik diagnostika, psixologik qo‘llab-quvvatlash hamda ta’lim natijalarini monitoring qilishning o‘zaro bog‘liqligi ochib berilgan.

Kalit so‘zlar

Alohida ta’lim ehtiyojlari, inklyuziv ta’lim, individual rivojlanish traektoriyasi, pedagogik diagnostika, individual ta’lim dasturi, ta’lim individuallashuvi.

Kirish. Zamonaviy ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri har bir o‘quvchining bilim olish huquqini ta’minlash, uning individual imkoniyatlarini rivojlantirish va jamiyatda munosib o‘rin egallashi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishdan iborat. Ayniqsa, alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlashda barcha uchun bir xil ta’lim yondashuvlaridan individual va moslashtirilgan ta’lim mexanizmlariga o‘tish muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekistonda inklyuziv ta’limni rivojlantirish davlat ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Konstitutsiyaning 50-moddasida alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bolalar uchun ta’lim tashkilotlarida inklyuziv ta’lim va tarbiya ta’minlanishi belgilangan. Shu nuqtayi nazardan, individual rivojlanish traektoriyalarini

shakllantirish o‘quvchining shaxsiy imkoniyatlari va ta’lim ehtiyojlarini hisobga olgan holda uning rivojlanishini ta’minlashning muhim vositasidir.

Individual rivojlanish traektoriyasi — bu o‘quvchining individual xususiyatlari, mavjud bilim va ko‘nikmalari, rivojlanish imkoniyatlari hamda ta’lim ehtiyojlaridan kelib chiqib ishlab chiqiladigan maqsadli pedagogik rivojlanish yo‘lidir. Bunda o‘quvchining boshqa tengdoshlari bilan bir xil natijaga erishishi emas, balki uning shaxsiy rivojlanish dinamikasi, mustaqilligi, ijtimoiy moslashuvi va ta’limdagi ishtiroki muhim mezon hisoblanadi.

Individual rivojlanish traektoriyasini shakllantirish quyidagi bosqichlarni qamrab oladi:

1. Dastlabki pedagogik diagnostika. O‘quvchining bilim darajasi, qiziqishlari, individual imkoniyatlari, muloqot va o‘zlashtirish xususiyatlari o‘rganiladi.

2. Individual ta’lim maqsadlarini belgilash. O‘quvchining imkoniyatlariga mos, aniq va bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan maqsadlar belgilanadi.

3. Individual ta’lim dasturini ishlab chiqish. O‘quv materiallari, pedagogik metodlar, ta’lim vositalari va baholash mezonlari o‘quvchining ehtiyojlariga moslashtiriladi.

4. Pedagogik va psixologik qo‘llab-quvvatlash. O‘qituvchi, maxsus pedagog, psixolog, zarur hollarda tyutor va ota-onalar o‘rtasidagi hamkorlik yo‘lga qo‘yiladi.

5. Monitoring va natijalarni baholash. O‘quvchining rivojlanishidagi o‘zgarishlar muntazam kuzatilib, zarur hollarda dasturga o‘zgartirishlar kiritiladi.

Mazkur jarayonda individuallik, uzluksizlik, moslashuvchanlik, teng imkoniyatlilik, hamkorlik va natijaga yo‘naltirilganlik tamoyillariga amal qilish lozim. Vizual materiallar, interfaol mashg‘ulotlar, amaliy topshiriqlar, raqamli ta’lim vositalari va muqobil kommunikatsiya usullari o‘quvchilarning ta’lim jarayonidagi faolligini oshirishi mumkin.

Individual rivojlanish traektoriyasining samaradorligi faqat akademik natijalar bilan cheklanmasligi kerak. O‘quvchining mustaqil qaror qabul qilishi, muloqot ko‘nikmalari, o‘ziga xizmat qilish qobiliyati, ijtimoiy munosabatlarga kirishishi va o‘z imkoniyatlarini namoyon eta olishi ham muhim natijalardir.

Alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilarning individual rivojlanish traektoriyalarini shakllantirish samaradorligini oshirish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

– har bir o‘quvchining individual ehtiyojlarini aniqlashga qaratilgan pedagogik diagnostika tizimini takomillashtirish;

– individual ta’lim dasturlarini o‘quvchining rivojlanish dinamikasiga mos ravishda muntazam yangilab borish;

– umumta’lim o‘qituvchilari, maxsus pedagoglar, psixologlar va ota-onalar hamkorligini tizimli tashkil etish;

– raqamli ta’lim resurslari va moslashtirilgan o‘quv materiallaridan foydalanishni kengaytirish;

– baholashda umumiy akademik ko‘rsatkichlar bilan bir qatorda individual rivojlanish natijalariga ham e’tibor qaratish.

Xulosa. Alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilarning individual rivojlanish traektoriyalarini shakllantirish inklyuziv ta’lim sifatini oshirishning muhim pedagogik shartlaridan biridir. Ushbu jarayon o‘quvchining shaxsiy imkoniyatlarini aniqlash, individual ta’lim maqsadlarini belgilash, moslashtirilgan pedagogik metodlardan foydalanish va muntazam monitoringni tashkil etishga asoslanishi lozim. Individual yondashuvning izchil amalga oshirilishi o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan birga, ularning ijtimoiy moslashuvi, mustaqilligi va jamiyat hayotida faol ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent, 2023.

2. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 15-oktabrdagi O‘RQ-641-son «Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida»gi Qonuni.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 12-oktabrdagi 638-son qarori.

4. UNESCO. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. — Paris: UNESCO, 1994.

5. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education: All Means All. — Paris: UNESCO, 2020.